DOI: https://doi.org/10.52340/PUTK.2026.30.26

ლაზური აივანი დადიანების სასახლეში

THE LAZ-STYLE BALCONY OF THE DADIANI PALACE

მზისადარ ჭაფანძე
დადიანების სასახლეთა
ისტორიულ-არქიტექტურული მუზეუმი
ზუგდიდი, საქართველო

Mzisadar Chapandze
Dadiani Palaces
Historical and Architectural Museum
Zugdidi, Georgia:

აბსტრაქტი

„ზუგდიდში დადიანების სასახლეებს დიდი ხნის ისტორია აქვს. საფიქრებელია, რომ პირველ სასახლეს აქ ლევან II დადიანის (1611-1657) დროს ჩაეყარა საფუძველი. დიდი მთავრის სიკვდილის შემდეგ აქ ბინა მისმა მემკვიდრეებმა დაიდეს და ზუგდიდის სასახლე მთავარ რეზიდენციად აქციეს.

„სამეგრელოს მთავარს ორმოცდაათზე მეტი სასახლე აქვს, რომელთა შორის უმშვენიერესია ზუგდიდის სასახლე, იგი აგებულია საუცხოო ქვისაგან და შესანიშნავია როგორც სივრცე-სიდიდით, ისე ფანჯრების, აივნებისა და მხატვრობის სიმშვენიერით“ – ასე აღწერს იტალიელი მისიონერი არქანჯელო ლამბერტი იმ პერიოდისთვის უძლიერესი ფეოდალების ულამაზეს სასახლეს. დიდ ველზე, რომელზედაც ამჟამად არსებული არქიტექტურული ანსამბლია გაშენებული, ისტორიული წყაროების ცნობით, მანამდე რამდენიმე სასახლე მდგარა. როგორც ჩანს, ყველა ძლიერი მთავარი აქ უყრიდა საფუძველს საკუთარ რეზიდენციას.

არც სამეგრელოს უკანასკნელი დედოფალი – ეკატერინე ჭავჭავაძე დადიანისა აღმოჩნდა გამონაკლისი, რომელმაც თავისი მეუღლის – დავით დადიანის სასახლეს ახალი ამჯობინა და რეზიდენციის ტერიტორიაზე ფართო სამშენებლო სამუშაოები წამოაწყებინა. მან განაახლებინა და არ აღაშენა ზუგდიდის ახლანდელი მთავარი სასახლე თავისი ფლიგელებით, ფრონტონით და ლამაზის ჩუქურთმებით შემკობილი მოაჯირ-აივნებით ჩრდილოეთის მხარეს.

ყველაზე მეტი ისტორიული წყარო მთავარი ანუ დედოფლისეული სასახლის მშენებლობის შესახებაა დაცული. როგორც აღმოჩნდა, დედოფლის მიზანი გრანდიოზული და ევროპული ტიპის რეზიდენციის აგება იყო, პროექტი, სავარაუდოდ, ევროპაში ან რუსეთში უნდა მომზადებულიყო, რადგან იგი პარიზში უნახავს ეკატერინე დადიანის მეგობარს ბერტა ფონ ზუტნერს.

სამეგრელოს მთავრები და მათი სასახლეები მთელს კავკასიაში განთქმული იყვნენ სიმდიდრითა და ძლიერებით.

საკვანძო სიტყვები: დადიანების სასახლეები, ზუგდიდის სასახლე, ლაზური აივანი.

ABSTRACT

The Dadiani palace complex in Zugdidi has a long history. It is assumed that the foundations of the first palace were laid during the reign of Levan II Dadiani (1611–1657). After the death of the grand prince, his successors settled there and transformed the Zugdidi palace into their principal residence.

"The Prince of Samegrelo possesses more than fifty palaces, the most magnificent of which is the palace of Zugdidi. Built of fine stone, it is distinguished both by its spaciousness and by the beauty of its windows, balconies, and artwork." — This is how the Italian missionary Arcangelo Lamberti described the stunning residence of one of the most powerful feudal rulers of the period. According to historical sources, several palaces once stood on the large field where the present architectural ensemble is now located. It seems that every powerful ruler founded his own residence there.

The last ruling princess of Samegrelo, Ekaterine Chavchavadze-Dadiani, was likewise not an exception. Preferring a new residence to the palace of her husband, Davit Dadiani, she initiated extensive construction works within the residence complex. Under her direction, the present main palace of Zugdidi was renovated and expanded, together with its wings, pediment, and the northern balconies embellished with finely carved decorative railings.

Most of the surviving historical sources relate to the construction of this main palace, also known as the Queen's Palace. It appears that the queen intended to build a grand residence in the European style. The architectural project was most likely prepared in Europe or Russia, as it was reportedly seen in Paris by Ekaterine Dadiani's friend, Bertha von Suttner.

The princes of Samegrelo and their palaces were renowned throughout the Caucasus for their wealth and power.

Keywords: Dadiani Palaces, Zugdidi Palace, Laz-style Balcony'

შესავალი

ზუგდიდში დადიანების სასახლეებს დიდი ხნის ისტორია აქვს. საფიქრებელია, რომ პირველ სასახლეს აქ ლევან II დადიანის (1611-1657) დროს ჩაეყარა საფუძველი. დიდი მთავარი ყურადღებას არ აკლებდა თავის რეზიდენციას, რომელიც გამხდარა „დიდმშენი და პალატებიანი, ზღუდეგოდოლიანი" (გზამკვლელი 2024: 6). დიდი მთავრის სიკვდილის შემდეგ აქ ბინა მისმა მემკვიდრეებმა დაიდეს, ზუგდიდის სასახლე მთავარ რეზიდენციად აქციეს, მის კედლებში ცხოვრება უკვე მთელი გაქანებით ჩქეფდა.

იტალიელი მისიონერი არქანჯელო ლამბერტი აქაურობამ განცვიფრებაში მოიყვანა, მოგვიანებით იგი წერს: ,,სამეგრელოს მთავარს ორმოცდაათზე მეტი სასახლე აქვს, რომელთა შორის უმშვენიერესია ზუგდიდის სასახლე. იგი აგებულია საუცხოო ქვისაგან, და შესანიშნავია, როგორც სივრცე-სიდიდით ისე ფანჯრების, აივნებისა და მხატვრობის სიმშვენიერით“ (ლამბერტი 1938: 10-18).

„ზუგდიდს სალარო გააღეს ანგარიშ მიუხდომელი,
ყუელა გაეყო დადიანს, მისცა არ დაუმცრომელი:
თუალ მარგალიტი უფასო, რაც იყო მათი ყოველი,
ნახე წყალობა ღუთისაგან, რისა შეიქნა მშობელი!“

(გზამკვლელი 2024: 6).

XVII საუკუნის ავტორის ფეშანგის ეს სიტყვები პოემიდან „შაჰნავაზიანი“ კარგად მეტყველებს იმდროინდელი ზუგდიდის მნიშვნელობასა და სიმდიდრეზე.

აღნიშნული კვლევის ფარგლებში ჩვენი მიზანია წარმოვაჩინოთ ზუგდიდის, ერთ-ერთი მთავარი სიამაყე, სამეგრელოს მთავრების, დადიანების სასახლეების სამუზეუმო კომპლექსი, რომელიც მოიცავს სამეგრელოს დედოფლის, ეკატერინე ჭავჭავაძე-დადიანისა და უფლისწულ ნიკო დადიანის სასახლეებს.

მსჯელობა

დიდ ველზე, რომელზეც ამჟამად არსებული არქიტექტურული ანსამბლია გაშენებული, ისტორიული წყაროების ცნობით, მანამდე რამდენიმე სასახლე მდგარა. როგორც ჩანს, ყველა ძლიერი მთავარი აქ უყრიდა საფუძველს საკუთარ რეზიდენციას.

XVIII- XIX საუკუნეების მიჯნაზე დადიანებს უკვე ჰქონდათ სასახლე ქალაქის შუაგულში, დღევანდელი რეზიდენციის ტერიტორიაზე. ამისათვის მათ საგანგებოდ შეურჩევიათ ადგილი. ამ ადგილას სასახლეების მშენებლობა გრიგოლ დადიანის (1788-1807) გარდაცვალების შემდეგ მოკლე პერიოდში დაწყებულა. 1837 წელს კი დავით დადიანს აღნიშნულ ტერიტორიაზე დროებითი სასახლეების მშენებლობა დაუწყია. მთავარი რეზიდენციის აგებას იგი მომავალში გეგმავდა. „ნამდვილი სამთავრო სასახლე“ მალე აშენებულა – ორსართულიანი და ოცოთახიანი. შენობის შუა ნაწილი ქვისაგან შეუსრულებიათ და მასზე მოგვიანებით, წაბლის ხის მასალის გამოყენებით, დამატებითი ოთახები მიუშენებიათ. რეზიდენციის მოსაწყობად დადიანს რუსეთის იმპერატორის თანხმობის შემდეგ, ყულევის პორტით, ბაჟგადაუხდელად, საზღვარგარეთიდან 25 ათას მანეთად შეფასებული ძვირფასი ავეჯი და ინვენტარი შემოუტანია.

აღნიშნული ნაგებობა 1855 წელს ომერ ფაშამ დაიკავა და იქ ოსმალო ჯარისკაცებისათვის ლაზარეთი განალაგა. გრიგოლ ლევანის ძე დადიანის (1814-1902) წარმატებული კონტრშეტევისა და ზუგდიდის დაბრუნების შემდეგ ისკანდერ ფაშამ გაქცევის წინ შენობა გადაწვა. ნაგებობა დიმიტრი ყიფიანმა აღადგინა და სამეგრელოს მმართველ ჭილაევს დაუთმო, თუმცა ცოტა ხანში სასახლე კვლავ ცეცხლმა გაანადგურა. შემდეგ აღარ აღუდგენიათ, დარჩენილი ქვის კედლები კი დაუნგრევიათ და ნიკო დადიანის სასახლის მშენებლობისათვის გამოუყენებიათ (გზამკვლელი 2024: 8).

ნიკო დადიანის სასახლე XIX საუკუნის 80-იან წლებშია აგებული. მისი არქიტექტორია ლეონიდ ვასილიევი. რეზიდენცია ორსართულიანია, ოთხივე კუთხით დამშვენებულია ხის აივნებით, რომლებსაც ლამაზი, ორნამენტირებული ჩუქურთმები აქვს. ამ სასახლეში ხის სამუშაოები, აივნის ჩუქურთმები და კიბის რიკულები, გადმოცემის თანახმად, შესრულებულია ადგილობრივი ხელოსნების, ხეზე კვეთის ოსტატების – ომარ ბულიასა და ათანასე ლაგვილავას მიერ. სასახლეს 28 ოთახი აქვს, რამდენიმე ბუხარი, რომლითაც სასახლე მთლიანად თბებოდა. სასახლის მშვენებას წარმოადგენს დიდი საბანკეტო და სამეჯლისო დარბაზი, სადაც სამეგრელოს მთავრები საპატიო სტუმრებს იღებდნენ, აქ იმართებოდა ლიტერატურული საღამოები; ამ სასახლეს სტუმრობდნენ: მარი ბროსე, კორნელი ბოროზდინი, აკაკი წერეთელი, ალექსანდრე ჭავჭავაძე, დიმიტრი ყიფიანი, არტურ და ბერტა ფონ ზუტნერები, იონა მეუნარგია და სხვა გამოჩენილი ადამიანები (იხ. ილუსტრაცია №1).

XIX-XX საუკუნეების მიჯნაზე ნიკო დადიანის რეზიდენცია ეროვნული კულტურის მნიშვნელოვან კერას წარმოადგენდა, სწორედ აქ ჩაისახა იდეა – წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ბიბლიოთეკისათვის გადაეცათ დადიანების უნიკალური წიგნები და ხელნაწერი დოკუმენტები.

სამეგრელოს უკანასკნელმა დედოფალმა, ეკატერინე ჭავჭავაძე-დადიანისამ (1816-1882) მეუღლის – დავით დადიანის (1813-1853) სასახლეს ახალი ამჯობინა. დედოფალს დავითის დის – პუპი დადიანის სახლის თაღები მოეწონა, რომლის პირველ სართულზე ღვინის დარბაზი და პარკეტების დამამზადებელი ქარხანა იყო. პუპის გათხოვების შემდეგ დედოფალმა იმ დროის სახელგანთქმული ხუროთმოძღვარი, 1851-1852 წლებში თბილისში მეფისნაცვლის კარის არქიტექტორი და სამოქალაქო კანცელარიის ხელმძღვანელი ედვიგ იაკობის ძე რაისი მოიწვია და შენობის განახლება დაავალა. რაისმა ძველი სახლი გააფართოვა, მარჯვედ გამოიყენა მისი თაღები, აზიურ და ქართულ ხუროთმოძღვრებას ხალასად მიუსადაგა ბაროკოსა და როკოკოს სტილი... ქართველების გარდა სასახლის მშენებლობაში უცხოელებიც მონაწილეობდნენ: იაკობ ,,თათარი", ხასან ხამუზ ოღლი და თეოდორე ბერძენი. შედეგი განსაცვიფრებელი აღმოჩნდა, ზუგდიდის მთავარ მოედანზე მანამდე არნახული სივრცისა და სინატიფის ქათქათა შენობა წამოიმართა (კალანდია 2006: 6. იხ. ილუსტრაცია №2).

სასახლის მშენებლობა გაჭიანურდა, 1873 წელს დაწყებული სამუშაოები 1878 წელს ჯერ კიდევ არ იყო დასრულებული. ბერტა ფონ ზუტნერი, რომელიც სწორედ ამ პერიოდში ესტუმრა ზუგდიდს, აღნიშნავს: „რამდენიმე მშვენიერი წელი დავყავით ჩვენ პატარა დაბა ზუგდიდში, სამეგრელოს მთავარ ქალაქში... აქ არის ბაღში ჩადგმული გრაფ როზმორდიუკის ვილა, ცოტა მოშორებით თავადის ქალის დროებითი ბინა, დიდი პარკის კიდეში, რომლის შუაგულში აღმართულიყო სასახლის დაუმთავრებელი შენობა" (კალანდია 2012: 55).

დადიანების სასახლის შესახებ საინტერესო ცნობაა დაცული ჰერცოგინია დე როანის მოგონებებში, სადაც ნათქვამია: ,,ჩვენ შევდივართ სამეგრელოს დედაქალაქში, რომელიც მიმოზის ყვავილების ტყეშია ჩაფლული. ხეები დაფარულია პატარა სურნელოვანი ბუმბულით, რომელიც გამოყოფს მეტად სასიამოვნო თავისებურ ჰაერს" (კალანდია 2006: 272).

უცხოელი მოგზაურების მასალებიდან ცხადად ჩანს, რომ ზუგდიდის სასახლეს განსაკუთრებული დატვირთვა ენიჭებოდა, გარკვეულ უპირატესობას ფლობდა, რაც აქ გამართულ ელჩობებსა და შეხვედრებში გამოიხატებოდა. ძირითად დროს კი სასახლეში მთავარი და მისი ოჯახი ატარებდა.

ყველაზე მეტი ისტორიული წყარო მთავარი ანუ დედოფლისეული სასახლის მშენებლობის შესახებაა დაცული. როგორც აღმოჩნდა, დედოფლის მიზანი გრანდიოზული და ევროპული ტიპის რეზიდენციის აგება იყო. იგი თავიდანვე ისეთი სტილის სასახლედ ჩაიფიქრეს, როგორებიც დღემდე გვხვდება საფრანგეთში, ინგლისში, ავსტრიასა თუ რუსეთში.

ახალი რეზიდენციის პროექტი, სავარაუდოდ, ევროპაში ან რუსეთში უნდა მომზადებულიყო, რადგან იგი პარიზში უნახავს ეკატერინე დადიანის მეგობარს – ბერტა ფონ ზუტნერს. აი, რას წერს სახელგანთქმული ავსტრიელი მწერალი: „ძველი სასახლე, რომელიც მთავარს თავის დროზე ევროპული სტილითა და დიდი პეწით გაემართა, თურქებმა დაანგრიეს და იავარქმნეს, და ახლა დედოფალს უნდოდა ახალი, კიდევ უფრო მშვენიერი სასახლე აეგო. მე გეგმა ნანახი და სასახლის მორთვა-გაწყობის დეტალებიც გაცნობილი მქონდა. ერთი დარბაზი სპარსული სტილით, მეორე ლუი XIV სტილით უნდა გაემართათ, ხოლო ავეჯი და ხელოვნების ნიმუშები დედოფალს ევროპაში ყოფნისას შეეძინა და ნელ-ნელა ზუგდიდში გადაეგზავნა“ (ადამია 2023: 23).

დედოფლისეული სასახლის სამშენებლო სამუშაოები 1873 წლის 25 მაისს რომ დაწყებულა, ამ ვერსიას ადასტურებს კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკანცელარიო დოკუმენტი, რომელიც დაცულია დადიანების სასახლეთა ისტორიულ-არქიტექტურული მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდში. დოკუმენტი შედგება 20 გვერდისაგან და წარმოადგენს ყოვლელდღიურ ანგარიშს, თუ რამდენი ადამიანი იღებდა მონაწილეობას, რამდენი სამუშაო დღე ჰქონდა თითოეულ მათგანს შესრულებული და რა თანხას მიიღებდნენ ყოველდღიურად, სულ 153 ადამიანი არის ნახსენები, რომლებიც სხვადასხვა ტიპის სამუშაოებს ასრულებდნენ: ზოგი მეურმე იყო, ზოგი კიდევ მთიბავი, ხის ოსტატი, მშენებელი, ყავრისა და წნელის დამამზადებელი და სხვა. სამშენებლო მასალებს გორდიდან, ანაკლიიდან, ყულევიდან და სამეგრელოს ახლო სოფლებიდან ეზიდებოდნენ, კვირა დღე და ქრისტიანული დღესასწაულები უქმედ იყო გამოცხადებული. ქართველებთან ერთად თათრებიც იღებდნენ მონაწილეობას (ზსიემ/ ს.ა. 655).

ზუგდიდის დედოფლისეული სასახლის რეზიდენციის მთავარი ფასადი ტიუდორების სტილის თავისებური ინტერპრეტაციაა, შიდა ეზო ქართულისა და ოსმალურის ნაზავია. საიდანაც ცენტრალური ადგილი **ლაზურ აივანს** უკავია. იგი მთლიანად ხისაა და შიდა ეზოში მთელს შენობას გარს აკრავს. აივანი 51 მასიური ხის ბოძზე დგას და ისეა ნაკეთები, რომ არსად ლურსმანი არაა გამოყენებული. თითქმის ყველა დეტალი მოჩუქურთმებულია. აივნის გალერეით, ხისაგან ხელით დამზადებული სადარბაზო კარით მთავარ მოედანზე შედიხართ, რომელსაც უნიკალური ხის ჭერი ამშვენებს. მის შესაქმნელად ხუროთმოძღვრებს 10 ათასამდე

ხის პატარა დეტალი ხელით დაუმუშავებიათ და ასე შეუქმნიათ დაახლოებით ხუთმეტრიანი მოზაიკა, სადაც ცენტრალური ადგილი შვიდკუთხა გეომეტრიულ ფიგურას უკავია. ჭერზე გამოსახული მოზაიკის ქვეშ ფერადი ნაჭერია დაყოლებული, რაც ლაზური აივნის ოსტატობას განსხვავებულ ფერებში წარმოადგენს, შუა ნაწილში ამოკვეთილია ვარდული, რომლის მსგავსსაც, ასევე, ვხვდებით აჭარის ტერიტორიაზე არსებულ მეჩეთში. ვარდული ნაყოფიერების, ოჯახისა და ქვეყნიერების სიმბოლოდ ითვლებოდა,. მთლიანად აივნის მოზაიკურ გაფორმებაში დაახლოებით 50 ათასამდე გეომეტრიული და მცენარეული ხის პატარა ორნამენტია გამოყენებული. ზუსტად არ არის ცნობილი, ვინ არის აივნის არქიტექტორი, თუმცა. გადმოცემის მიხედვით, სამეგრელოს დედოფალს აივნის გასაკეთებლად ლაზეთიდან საუკეთესო ოსტატები მოუწვევია და მათთვის მანამდე არნახული არქიტექტურული ნიმუშის შექმნა დაუვალებია. ლაზებსაც ძალა არ დაუშურებიათ და დედოფლის ბრძანება ბრწყინვალედ შეუსრულებიათ, წაბლის ხის პატარა დეტალები არა მარტო ხელით გამოუთლიათ, არამედ ყოველი მათგანი თაფლში სხვადასხვა ტემპერატურაზე გამოუხარშავთ, რითაც ხეს სხვადასხვა ფერი მიუღია, შესაბამისად აივნის მოზაიკა საუცხოო გამოსულა. ლაზების ნამუშევარი დედოფალ ეკატერინეს ძალიან მოსწონებია და ისინი დიდძალი ოქროთი უხვად დაუჯილდოებია. ეკატერინესათვის პირობა მიუციათ, რომ მსგავს მშვენიერებას მეტად აღარ შექმნიდნენ. დადიანების სასახლის ლაზური აივნის ჭერი განსაკუთრებულ მსგავსებას ავლენს ბერლინის ნაციონალურ მუზეუმში დაცულ ალ-ანდალუსიის, იგივე გრენადის, სასახლის XIV საუკუნის ჭერთან. სპეციალისტთა აზრით, „ლაზურ აივანს მსოფლიოში ანალოგი არ მოეძებნება“ (გზამკვლევი 2002: 16 -17. იხ. ილუსტრაცია №3, №4).

XX საუკუნის 80-იან წლებში მუზეუმის დირექტორის – ნელი მიქაიას თაოსნობით, ლაზურ აივანს რესტავრაცია ჩაუტარდა, რამაც აივანი განადგურებას გადაარჩინა. რესტავრატორებმა უნიკალური სამუშაოები ჩაატარეს, შემორჩენილი ფრაგმენტებისგან მთელი კომპოზიცია აღადგინეს. თუმცა, როგორც ჩანს, აივნისთვის პირველადი სახის დაბრუნება სრულად ვერ მოხერხდა, რაზეც მუზეუმში დაცული XIX საუკუნის ფოტოები მეტყველებს (იხ. ილუსტრაცია №4).

დედოფლისეული სასახლის მშვენება არის ულამაზესი ორნამენტებითა და საოცარი ჩუქურთმებით მორთული ლაზური აივანი (იხ. ილუსტრაცია №5, №6).

უნდა აღინიშნოს, რომ ლაზურ ჩუქურთმებს დღესაც არ დაუკარგავთ ძველი ქართული ისტორიული ძეგლების ორგანიზმში მხატვრული მომხიბლაობა, რასაც მრავალი საუკუნის განმავლობაში განცვიფრებაში მოჰყავს მნახველი.

ლაზური ჩუქურთმა და ორნამენტები თავისი მოტივების წარმოშობით უძველეს კულტურას ეკუთვნის და ძველი ტრადიციიდან მომდინარეობს. ლაზი ოსტატები ჩუქურთმებისთვის უმთავრესად მცენარეულ და ცხოველურ მოტივებს იყენებდნენ – ყვავილის, ვაზის, ხის, ლომის, ცხვრის, ფრინველისა და სხვ., რომელთა გამოსახვით ხელოვანი ქმნიდა სიბრტყის

მხატვრული დამუშავების მრავალფეროვან კომპოზიციას (ადამია 1956: 88-89).

ისტორიულად ლაზები ცნობილი იყვნენ როგორც ხის ოსტატები. ვახუშტი მათ ასე ახასიათებს: „კაცნი არიან ხელოვანნი ხის მუშაკობითა და შენებითა ნავთა...'' (ვარშალომიძე 2005: 87).

ლაზების ხეზე მუშაობის ხელოვნებაზე XIX საუკუნისა და შემდგომი პერიოდის საისტორიო და ხუროთმოძღვრული ხასიათის შრომებშიც მნიშვნელოვანი მონაცემები აისახა .

ლაზებისათვის ხურო-მეჩუქურთმეობა, როგორც საშოვარზე გასულთა შრომითი საქმიანობა და მათი ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების წყარო, ეთნოგრაფიული მასალების მიხედვით დადასტურებულია. ამ თვალსაზრისით მეტად საგულისხმოა აკად. გ. ჩიტაიას დაკვირვება: „მთელ დასავლეთ საქართველოში, ისე როგორც სამხრეთ საქართველოში და ნაწილობრივ მე-20 საუკუნის დასაწყისში ლაზები საუკეთესო ხის უსტიებად იყვნენ მიჩნეული“ (ვარშალომიძე 2005: 87).

ლაზი ხუროები ძირითადად ორ-, სამ- ან ოთხკაციან ჯგუფებად დადიოდნენ საშოვარზე. ხშირად წინასწარ აზუსტებდნენ პირობებს – აღებული სახლის მშენებლობის დამთავრების შემდეგ თუ ვისგან, რა ფასად და რა ფორმის სახლს ააშენებდნენ. ამგვარი დეტალები ადრევე უნდა გადაეწყვიტათ. ფართოდ იყო გავრცელებული შრომის დღიური ანაზღაურება. სწორედ ასეთი ხასიათის დოკუმენტს მივაკვლიეთ დადიანების სასახლეთა ისტორიულ-არქიტექტურული მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდში, სადაც გაწერილია ყოველდღიური ანაზღაურების გრაფიკი მუშებსა და ხელოსნებზე (ზსიემ / ს.ა. 655). მეტად მნიშვნელოვანი იყო ამა თუ იმ ხუროს აღიარება სოფელში, თემში და ა. შ. რაც უფრო მეტი სახლი ჰქონდა აშენებული ხუროს, მით უფრო იყო დაფასებული. მიუხედავად ამგვარი ყურადღებისა, ბევრი მათგანის კონკრეტული ვინაობა აღარ შემორჩა ისტორიას (ვარშალომიძე 2005: 87).

არქიტექტურულ ანსამბლს ასრულებს დასავლეთით მიშენებული სამსართულიანი მასიური ინგლისური ტიპის კოშკი, რომელიც სამალავად და საგანძურის გასახიზნად გამოიყენებოდა. ამიტომ კედლები აქ ყველაზე სქელი, ფანჯრები კი ყველაზე ვიწროა. გადმოცემის თანახმად, დადიანები ამ კოშკში ქრისტიანული სამყაროს ერთ-ერთ უდიდეს განძს, ღვთისმშობლის კვართს ინახავდნენ და მას მარიამ ღვთისმშობლის პატივსაცემად ქალწულის კოშკს ეძახდნენ.

დასკვნა

სასახლეში მუზეუმი 1921 წელს დაარსდა, მუზეუმის პირველი დირექტორის – აკაკი ჭანტურიას თაოსნობით, სამეგრელოს მთავრის – დავით ლევანის ძე დადიანის ძველ ნივთთა საცავ-საგანძურისა და სამეგრელოს ეკლესია-მონასტრებიდან გადმოტანილ ქართულ სიძველეთა ბაზაზე. სასახლეში უნიკალურ კოლექციასთან ერთად მრავლად იხილავთ ნივთებს, რომლებიც დადიანების ევროპულ მონარქებთან მჭიდრო კავშირზე მეტყველებს. მათ შორის გამორჩეულია ნაპოლეონ ბონაპარტის ნიღაბი.

ნაშრომში განხილული დადიანების სამთავრო სასახლეები წარმოადგენას გვიქმნის ამ ოჯახის სიმდიდრესა და ძლიერებაზე. სამეგრელოს მთავრები მთელს კავკასიაში განთქმული იყვნენ როგორც დიდძალი უძრავი ქონების პატრონები.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

ადამია 1956: ადამია ი., ქართული ხალხური ხუროთმოძღვრება. თბილისი.
ადამია 2023: ბერტა ფონ ზუტნერი, ჩვენი მეგობარი და მოკავშირე. შემდგენელ-რედაქტორი ს. ადამია. თბილისი. გამომცემლობა ,,არტანუჯი".
გზამკვლევი 2002: გზამკვლევი, დადიანების სასახლეთა ისტორიულ-არქიტექტურული მუზეუმი. თბილისი.
გზამკვლევი 2024: გზამკვლევი, ზუგდიდის დადიანების სასახლეები. ზუგდიდი.
ვარშალომიძე 2005: ვარშალომიძე ჯ., საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია. ბსუ ნიკო ბერძენიშვილის სახელობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის შრომები, IV. ბათუმი. ბათუმის უნივერსიტეტის გამოცემა.
ზსიემ / ს.ა: დადიანების სასახლეთა ისტორიულ-არქიტექტურული მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდის საკანცელარიო არქივის კოლექცია.
კალანდია 2006: კალანდია გ., გაძარცული საგანძური. თბილისი. გამომცემლობა ,,არტანუჯი".
კალანდია 2012: კალანდია გ., დადიანების სასახლე. ჟურნალი „სასახლის სახსოვარი". თბილისი.
ლამბერტი 1938: ლამბერტი ა., სამეგრელოს აღწერა. ტფილისი.

References and Sources

Adamia 1956: Adamia I.,Georgian Folk Architecture. Tbilisi.
Adamia 2023: Bertha fon Suttner, Our Friend and Ally. Compiled and edited by S. Adamia. Tbilisi. Publishing House. „Artanuj".
Guide 2002: Guide, Dadiani Palaces Historical and Architectural Museum, Tbilisi.
Guide 2024: Guide, Dadiani Palaces of Zugdidi, Zugdidi.
Kalandia 2006: Kalandia G., The Looted Treasure, Tbilisi, Artanuj Publishing House.
Kalandia 2012: Kalandia G., Dadiani Palace. Journal. Palace Memoirs. Tbilisi.
Lambert 1938: Lambert A., Description of Samegrelo. Tbilisi.
Varshalomidze 2005: Varshalomidze J. Georgian Academy of Sciences, Proceedings of the Batumi Niko Berdzenishvili Scientific and Research Institute IV, Batumi University Press, Batumi.
Zhem / Ch.A: Collection of the Chancellery Archive of the Manuscript Fund of the Dadiani Palaces Historical and Architectural Museum.

ილუსტრაციები

ილუსტრაცია №1
ნიკო დადიანისეული სასახლე

ილუსტრაცია №2
დედოფლისეული სასახლე

ილუსტრაცია №3
ლაზური აივანი

ილუსტრაცია №4
ლაზური აივანი

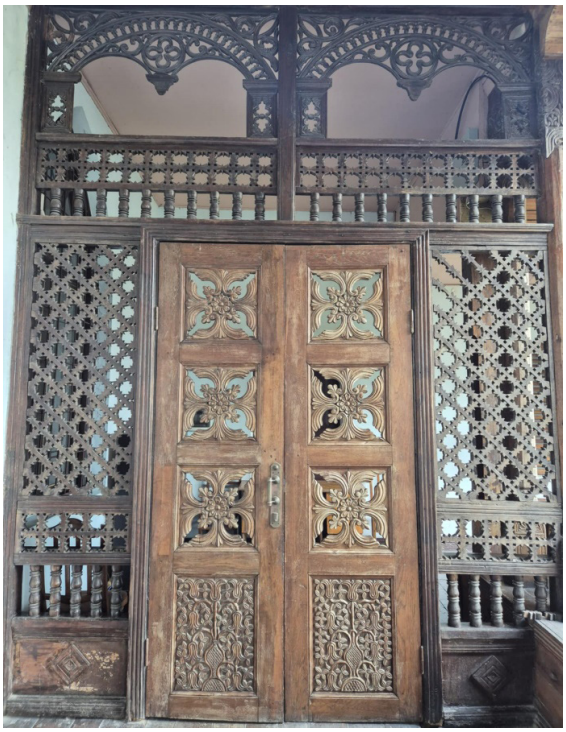

ილუსტრაცია №5
ლაზური აივნის კარი

ილუსტრაცია №6